

1988

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR'IN
GEÇMİŞ ZAMAN KÖŞKLERİ
ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ**

“MEZUNİYET ÇALIŞMASI”

Hazırlayan

950827

Derya Deniz

Danışman

Doç. Dr. Bülent Yorulmaz

Lefkoşa

1999

ÖNSÖZ

Bu mezuniyet çalışması Yakın Doğu Üniversitesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı dersi kapsamında yapılmıştır.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Geçmiş Zaman Köşkleri" adlı romanının "Madi Kültür" açısından incelenmesi yapılmıştır.

Dört yıllık eğitim hayatım boyunca benden yardımlarını esirgemeyen ve beni bu çalışmada yönlendirmiş olan kıymetli hocam Sn. Bülent Yorulmaz'a teşekkür ederim.

Derya Deniz

GİRİŞ

Yeni Türk Edebiyatı alanındaki mezuniyet çalışmamla Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Geçmiş Zaman Köşkleri" eserini seçmemdeki amacım; Abdülhak Şinasi Hisar'ın yaşamış olduğu dönemdeki İstanbul hayatına ait *Maddi Kültürün* (Giyim-Kuşam , Yiyecek-İçecek vb.) ayrıntılı bir şekilde öğrenilmesini ve böyle bir çalışma yapılırken dikkat edilmesi gereken noktaların anlaşılması sağlamaktır.

Geçmiş Zaman Köşkleri romanından toplanan hâtıralar, bir bakıma, altmış yıl önceki İstanbul hayatının bir romanı, ayrıca Boğaziçi'nde en yüksek derecesine ulaşmış kültür, yaşama ve tabiat güzelliklerinin yorumları, tahlil ve tasvirleri sayılmalıdır. Ona göre Boğaziçi "Hususî bir terbiye, bir şive, bir terkip, bir üslûp, bir kıvam, bir makamdır.

Bu eserde yalılar, mehtapları, saz âlemleri, şehriyeleri, ünlü ve ünsüz kişileri, paşaları, beyleri, uşakları, hizmetçileri, türlü kadın giyimleri, hayat anlayışları ve yalıların iç düzeni ile tasvir ve tahlil edilen Boğaziçi, en fazla şahsiyet taşıdığı bir zamanda, yani yirminci yüzyıl başlarında ele alınmıştır. Her şey masalımsı bir anlatımla "geçmiş zaman" havası içinde verilmiştir. Âdeta perilerin yaşadığı bu âlemde her şey güzel, hep huzur ve ferahlık içindedir.

Abdülhak Şinasi Hisar bu romanında, semt ve manzaraların başdöndürücü lezzetini bize sunar. Bir sanat büyücüsü gibi, çevre ve insanların, yalnız güzel ve hayalî yanlarını gösterir.

Abdülhak Şinasi Hisar, çevre olarak seksen yıl önceki İstanbul'un Çamlıca, Adalar ve Boğaziçi gibi hem deniz kıyısına (veya yakınına) düşen, hem şahsiyetli hem de Türk muhiti olan semtlerini seçmiştir.

İÇİNDEKİLER

- Önsöz I
- Giriş II
- Abdülhak Şinasi Hisar'ın Biyografisi Ve Edebî Şahsiyeti 1
- **Açıklamalar**
  1. Giyim – Kuşam 2 - 4
  2. Şahıs İsimleri 5 - 6
  3. Meslekler 7 - 8
  4. Yiyecek – İçecek 9
  5. Hayvanlar 10 - 11
  6. Yer İsimleri 12 - 13
- Kaynakça 14
- Genel İndeks 15 - 18

Abdülhak Şinasi Hisar'ın Biyografisi Ve Edebî Şahsiyeti

Abdülhak Şinasi Hisar 1888 yılında İstanbul'da (Rumelihisarı) doğdu. Varlıklı ve kültürlü bir âilenin çocuğudur. Fransızca mürebbiyelerden Fransızca, komşuları olan Tevfik Fikret'ten Türkçe dersleri alarak yetiştirildi.

Orta öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde yaptı. 1905'te Paris'e gitti. Orada Siyasal Bilimler Okulu'nda okudu. 1908'de Meşrûtiyet'in îlânından sonra yurda döndü.

İstanbul'da, Paris'ten gelmiş genç bir edebiyatçı olarak ilgi gördü; devrin yazar, şâir ve sanat adamlarıyla tanıştı. Birinci Dünya savaşı sonlarında bazı dergilerde birkaç şiiri çıkmış (1918),sürekli olarak Mütareke döneminde yazmaya başlamıştır. Bu dönemde Dergah (1921), Yarın (1921) dergilerinde şiirler ve eleştiriler, İleri vb. gazetelerinde eleştiriler yazdı; bu yoldaki yazılarını Cumhuriyet döneminde Milliyet, Türk yurdu gibi gazete ve dergilerde sürdürdü.

Varlık dergisinde mensur şiirler, edebiyat üzerine denemeler, eski edebiyatçılar ve geçmiş zaman hayatı üzerine anılar yazdı (1933-1943). Bütün bu hazırlıklardan sonra roman yolunda ürünler vermeye başladı (1941); bir yandan da geçmiş zaman yaşayışını anlatan anılar, izlenimler yazmayı sürdürdü. Boğaziçi mehtapları, 1943; Boğaziçi yalıları, 1954; Geçmiş zaman fıkraları, 1958; İstanbul ve Pierre Loti, 1958; Yahya Kemal'e veda, 1959; Ahmet Haşim, 1963. Hemen bütün yazılarında Rumelihisarı, Büyükkada ve Çamlıca üçgeni arasında mutluluk içinde geçen çocukluk ve gençlik yıllarına karşı duyduğu özlemi anlatmıştır. Romanlarında (Fehim Bey ve biz, CHP roman mükâfatı üçüncülüğü, 1941; Çamlıca'daki eniştemiz, 1944; Ali Nizami Bey'in alafrangalığı ve şeyhliği, 1952), çocukluk ve ilk yıllarında tanıdığı kimseleri en yakın aile kişilerini, akrabalarını, aile çevresinde gördüğü insanları konu edinmiştir. Kahramanlarını, hayatta her gün rastlanan kişiler arasından değil, aşırı birtakım özellikleri olan kişiler arasından seçmiş; ya da çeşitli kişilerin aşırılıklarını bir kişide toplamıştır. Bu kahramanların herbirinde çeşitli gariplikler vardır.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın romanları kuruluşları bakımından bilinen roman türlerine pek benzemezler. Yazar, romanlarını anı biçiminde yazdığı için, ister istemez hikâyeye kendini de katmış, roman kişileri karşısında acıma, sevmeye, yerme gibi duygularını açıklamıştır.

Yapıtlarının hepsinde kişiler, Osmanlı İmparatorluğu'nun üst kat insanları arasından seçilmiş; onların yaşayışarı, gelenekleri, görenekleri, köşkleri, yalıları, eğlenmeleri, üzüntüleri vb. eski İstanbul'un türlü özellikleri içinde verilmiştir.

GİYİM - KUŞAM

A

ALTIN

B

BAŞÖRTÜSÜ

C

CEKET

Ç

ÇARŞAF

ÇERKEZ : Anadolu'nun kimi yörelerinde kadınların giydiği uzun giysi.

E

ELBİSE

ELDİVEN

ELMAS

ESVAP

ETEK

F

FERACE : Kadınların sokağa giydikleri arkası bol mantoya benzeyen üst giysi.

G

GECELİK

GERDANLIK

H

HASIR : Genellikle hasırotu, rafya gibi bir bitki maddesiyle örülmüş, çoğunlukla taban döşemesi, kimi zaman duvar ve tavan kaplaması olarak kullanılan, bir tür ot yaygı.

HASIR ŞAPKA

HİL ÂLİ GÖMLEK

HOTOZ : Eskiden kadınların süs için saçlarının üstüne taktıkları çeşitli renkte ve biçimde yapılmışküçük başlık.

İ

**İĞNE
İNCİ
İPEK**

K

KADİFE BOHÇA

KEÇE : Koyun, keçi, deve, tavşan v.b. hayvanların yapağısının tüyünün dürülüp dövülmesi yoluyla yapılan kaba kalın kumaş.

KUMAŞ

KURDEL Â

KÜPE

KÜRKTEN MANŞON : Elleri soğuktan korumak için kullanılan her elin bir yanında sokulduğu boru biçiminde içi astarlı kürk.

L

LAVANTA KOKU

M

MANTO

MAŞLAH : Eskiden kadınların sabahlık gibi geydikleri tek parça kolsuz üstlük.

MENDİL

MÜCEVHER

N

NALIN : Genellikle hamamda ve benzeri ıslak tabanlı yerlerde kullanılan ağaçtan yapılmış tabanı yüksekce üstü yasmalı açık ayakkabı.

O

OYA

P

PAMUK

PANTOLON

PEÇE

PIRLANTA
PUDRA

R

REDİNGOT : Resmi tören yada toplantılarda giyilen etekleri uzun arkası yırtmaçlı çift sıra düğmeli erkek ceketi.

S

SEDEF DÜĞME : Midye, istiridye gibi deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan ve sedefçilikte kullanılan gökkuşağı parıltılı beyaz ve sert bir madde.

SIRMA İŞLEMELİ HAMAM TAKIMI

Ş

ŞAL

Ü

ÜNİFORMA

Y

YALDIZLI ÇEVRE : Kıyıları sırma işlemeli mendil yada oyalı yazma.

YAZMA : Başörtüsü, bohça, yemeni, yorgan yüzü gibi şeyler yapmakta kullanılan üstüne boya ve fırçayla yada tahta kalpırlarla desen yapılmış bez.

YELDİRME : Eskiden genellikle yada şimdi kimi yerlerde kadınların çarşaf yerine kullandıkları başörtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük.

YELEK

YELPAZE

YEMENİ

YÜZÜK

ŞAHİS İSİMLERİ

A

ABDÜLHAK HÂMMİD
ABDÜLHAMİT
ADALI EMİNE HANIM
ÂDEM
ALİ RIZA BEY
ÂTIYE
AYŞE

B

BAUDELAİRE

C

CEMAL BEY

Ç

ÇİFTLİKLİ ZEHRA HANIM

D

DOKTOR ZİCİ

F

FATİH

H

HANİ
HAZRETİ MEVLÂNA

K

KRİSTOF KOLOMB

N

NACİYE
NAMIK KEMAL
NECİP BEY

R

RAKİM BEY
ROBINSON

S

SAFFETİ ZİYA
SHAKESPEARE
SULTAN HAMİT

Z

ZİCİ AİLESİ

MESLEKLER

B

BACI

BAHRİYELİ : Bir devletin deniz kuvvetlerine bağlı asker, denizci .

BALIKÇI

BEKÇİ

Ç

ÇOCUK BAKICISI

D

DADI

DOKTOR

E

EŞEKÇİ

F

FRANSIZ HOCA

H

HİZMETÇİ

HOKKABAZ : Sahnede el çabukluğuyla bir takım şaşırtıcı oyunlar yaparak bunları gösteri biçiminde sunarak geçinen kimse.

K

KALFA : Bilgisi ve uzluğu çırakla usta arasında bulunan zanaatçı, usta yardımcısı.

KAPTAN

KUYUMCU

P

PAPAZ

YILKES-111

R

RÂHİBE

RAKKAS : Oynayan, dans eden, köçek.

RESSAM

S

SAN'ATKÂR

S

ŞAİR

U

UŞAK

YİYECEK - İÇECEK

B

BOZA : Arpa, buğday, mısır gibi tahılların mayalanıp ekşitilmesiyle yapılan koyuca mayhoş içecek.

D

DONDURMA

K

KIRMIZI ŞARAP
KIZILCIK REÇELİ

M

MANTAR

R

RAKI

S

SAKIZ
SU
SÜT

Ş

ŞAMFISTIĞI
ŞARAP

Y

YUMURTA

HAYVANLAR

A

AĞUSTOS BÖCEĞİ

AT

B

BEYGİR

BÖCEK

BUKALEMUN: Bukalemungillerden, yaklaşık otuz santim uzunluğunda, yavaş hareket eden, renk değiştirmesiyle tanınan bir sürüngen türü.

BÜLBÜL

C

CİVCİV

E

EŞEK

F

FARE

G

GEYİK

H

HİNDİ

HOROZ

K

KEDİ

KELEBEK

KURT

KUŞ

M

MAYMUN

MERKEB : Eşek

Ö

ÖRÜMCEK

P

PAPAĞAN

S

SİNEK

Y

YILAN

YER İSİMLERİ

B

BAHRİYE MEVLEVİHANESİ
BALTALİMANI
BEYOĞLU
BOĞAZIÇI
BÜYÜKADA

C

ÇAMLICA
ÇAMLICA TEPEŞİ

E

EYÜB

F

FATİH KALESİ

G

GÖKSU KASRI

H

HALİC
HEYBELİADA
HİSAR

İ

İSTANBUL

K

KANLICA
KARACA AHMET MEZARLIĞI
KENAN İLLERİ

N

NİZAM TEPEŞİ

KAYNAKÇA

R

RUMELİHİSAR

Ü

ÜSKÜDAR

Y

YILANLI YALI

Y. Yılmaz, Rumeli Hisarı, İstanbul: 1992.

Y. Yılmaz, Üsküdar, İstanbul: 1992.

Y. Yılmaz, Türk Tarih Vakfı, İstanbul: 1985.

Y. Yılmaz, Rumeli Hisarı, İstanbul: 1992.

Y. Yılmaz, Ali Öz Türkmen, İstanbul: 1982.

Y. Yılmaz, Yeni Türk Anıtları, İstanbul: 1985.

KAYNAKÇA

1. Develiođlu, Ferit. Osmanlıca – Türkçe Sözlük. Ankara: 1992.
2. Kabaklı, Ahmet. Türk Edebiyatı. İstanbul: 1985.
3. Meydan Larouse. Sabah Yayınları. 1992.
4. Püsküllüođlu, Ali. Öz Türkçe Sözlük. Ankara: 1982.
5. Yeni Türk Ansiklopedisi. Ötüken yayınları. İstanbul: 1985.

*Kaynakça
Merve Galizman
bu konuya konulmuş.
[Signature]*

GENEL İNDEKS

ABDÜLHAK HÂMMİD	129
ABDÜLHAMİT	208
ADALI EMİNE HANIM	128, 171
ÂDEM	184
AĞUSTOS BÖCEĞİ	172, 177
ALİ RIZA BEY	207, 210, 211, 214
ÂLİM	134
ALTIN	142, 189, 190, 191, 209
ARAP DADI	172
AT	151
ÂTIYE	128
AYŞE	171
BACI	172
BAHRİYE MEVLEVİHANESİ	168
BAHRİYELİ	131
BALIKÇI	176
BALTALIMANI	174
BAŞÖRTÜSÜ	124, 179
BAUDELAIRE	200
BEKÇİ	176
BEYGİR	151
BEYOĞLU	203
BOĞAZIÇI	154, 157, 174, 176
BOZA	154
BÖCEK	177, 181
BUKALEMUN	195, 200
BÜLBÜL	191, 195
BÜYÜKADA	121, 128, 131, 138, 143, 150, 167, 168, 169, 170, 174, 176, 185, 203
CEKET	151
CEMAL BEY	128, 129, 130, 153
CİVCİV	126
ÇAMLICA	157, 165, 168, 170, 173, 174, 175, 176, 177, 203
ÇAMLICA TEPESİ	132, 172
ÇARŞAF	124, 154, 161
ÇERKES	172
ÇERKEZ	172
ÇİFTLİKLİ ZEHRA HANIM	128, 130, 137, 171
ÇOCUK BAKICISI	140
DADI	158, 162, 163, 165
DİNDAR	190

DOKTOR	143, 151, 156, 172
DOKTOR ZİCİ	151, 165
DONDURMA	155
ELBİSE	163
ELDİVEN	124
ELMAS	142, 189, 190
ESVAP	127, 131, 151, 156
EŞEK	122, 127, 128, 205
EŞEKÇİ	127
ETEK	156
EYÜB	154, 174
FARE	153
FATİH	206, 202
FATİH KALESİ	154
FERACE	161, 209
FİLOZOF	201, 204
FRANSIZ HOCASI	140
GECELİK	123
GERDANLIK	155
GEYİK	127
GÖKSU KASRI	154
HALİC	157, 169, 175, 177, 203
HANİ	156, 157
HASIR	153, 169
HASIR ŞAPKA	151
HAZRETİ MEVLÂNA	204
HEYBELİADA	141, 156
HİL ÂLÎ GÖMLEK	163
HİNDİ	126
HİSAR	132, 173, 174
HİZMETÇİ	119, 153
HOKKABAZ	156
HOROZ	172, 177, 212
HOTOZ	163
İĞNE	155
İLÂH	134
İNCİ	155
İPEK	129, 171
İSTANBUL	124, 126, 137, 154, 156, 157, 167, 169, 172, 177, 202
KADİFE BOHÇA	163
KALFA	127, 158, 163
KANLICA	158
KAPTAN	176
KARACAAHMET MEZARLIĞI	157
KEÇE	153, 169
KEDİ	153, 179
KELEBEK	186

KENAN İLLERİ	122
KIRMIZI ŞARAP	123
KIZILCIK REÇELİ	162
KRİSTOF KOLOMB	126
KUMAŞ	163
KURDEL Â	163
KURT	170
KUŞ	168, 185, 188, 197, 212
KUYUMCU	155
KÜPE	155
KÜRKTEN MANŞON	164
LAVANTA KOKU	123
MANTAR	127
MANTO	156
MAŞLAH	123
MAYMUN	187
MENDİL	163
MERKEB	129
MÜCEVHER	126
NACİYE	171
NALIN	163
NAMİK KEMAL	129
NECİP BEY	128
NİZAM TEPESİ	126
OYA	163
ÖRÜMCEK	128
PAMUK	160
PANTOLON	151
PAPAĞAN	162
PAPAZ	127, 156
PEÇE	124
PIRLANTA	137, 189, 190, 191
PUDRA	124, 163
RÂHİBE	156, 179
RAKI	129
RAKIM BEY	152, 153
RAKKAS	131
REDİNGOT	161
RESSAM	197, 207, 208, 210, 211, 212, 214
ROBİNSON	126
RUMELİHİSAR	128, 131, 132, 138, 153, 157, 167, 168, 169, 176, 202
SAFFETİ ZİYA	203
SAKIZ	160
SAN'ATKÂR	157, 207, 209, 213, 214
SEDEF DÜĞME	161
SHAKESPEARE	189, 195, 198
SIRMA İŞLEMELİ HAMAM TAKIMI	163

SİNEK	152
SU	121, 153, 174, 184, 185
SULTAN HAMİT	214
SÜT	147
SÜT NİNE	158
ŞAH	134
ŞAİR	197
ŞAL	169
ŞAMFISTIĞI	209
ŞARAP	123
UŞAK	122
ÜNIFORMA	161
ÜSKÜDAR	173
YALDIZLI ÇEVRE	163
YAZMA	163
YELDİRME	179
YELEK	151
YELPAZE	163
YEMENİ	163
YILAN	202
YILANLI YALI	202
YUMURTA	156, 157, 158
YÜZÜK	137, 155
ZİCİ AİLESİ	151

NOT: İncelemiş olduğum Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Geçmiş Zaman Köşkleri" adlı eseri; 1954 yılında, İstanbul'da, Varlık Yayınevi tarafından basılmıştır.